

Ivan MARKEŠIĆ, *Religija u političkim strankama — na primjeru Bosne i Hercegovine*, Synopsis, Zagreb — Sarajevo, 2010., 189 str.

Knjiga dr. Ivana Markešića vrijedan je prikaz programskog odnosa svih značajnijih bosansko-hercegovačkih političkih stranaka prema religiji i vjerskim zajednicama. Autor je uvodno jasno istaknuo konfesionalnu razdiobu bosansko-hercegovačkog stanovništva kao temeljnu socijalnu činjenicu na čijoj su podlozi oblikovane i sve tri moderne nacionalne ideologije: srpska, hrvatska i bošnjačka. Takav je političko-nacionalni razvitak potvrđen i povijesnim slovom svih pokušaja različitih nadkonfesionalnih nacionalno-integracijskih koncepcija koje bi posebne etno-konfesionalne identitete podvele pod zajednički nacionalni nazivnik. To nije uspjelo ni jugoslavenskoj komunističkoj vladavini, koja je barem u nekim razdobljima pokušavala provesti društvenu integraciju na izrazito svjetovnim, pa i protuvjerskim ateističkim temeljima.

Kako bi istaknuo važnost teme obuhvaćene naslovom, autor u predgovoru zaključuje da se nakon »relativiziranja srpske agresije na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu« rat u toj zemlji pretvorio u »rat naroda«, koje su neki nazivali i »vjerskim ratom«, a koji zbog izostanka suvisloga mirovnog rješenja u pojedinim elementima ni do danas nije dovršen. Značenje povijesne simbioze etničkog i konfesionalnog autor pokazuje i na primjeru modernoga političko-stranačkog organiziranja u Bosni i Hercegovini nakon 1878., koje je bez iznimke slijedilo taj kulturno-povijesni obrazac. Zato se suvremeno posezanje za vjerskom simbolikom i legitimacijom u sklopu postkomunističke političko-nacionalne i stranačke mobilizacije u Bosni i Hercegovini može označiti i kao oblik određene povijesne zakonitosti i predvidljivosti.

Knjiga je podijeljena na uvodni dio i dva glavna poglavlja u kojima se opisuje širi povijesno-demografski okvir, državno-pravni i upravno-politički ustroj Bosne i Hercegovine te programski odnos pojedinih političkih stranaka prema religiji i vjerskim zajednicama. U tako postavljenoj strukturi knjige leži i njezina prava vrijednost, koja prelazi okvire sociologije suvremene religijsko-političke situacije u Bosni i Hercegovini i pruža solidan i pouzdan uvid u poratnu zamršenu »dejtonsku« upravno-političku strukturu bez čijeg poznavanja nije moguće razumjeti bilo koji tekući društveni proces u zemlji.

Većina suvremenih stranačkih programa čiji su dijelovi preneseni u knjizi potvrđuje pravilo da su različite političke deklaracije u postkomunističkom kontekstu tzv. tranzicije u načelu skup uobičajenih krilatice o parlamentarizmu, demokraciji, tržišnom gospodarstvu i ljudskim pravima. To svakog istraživača dodatno navodi na istraživanje konkretnog djelovanja pojedinih stranaka, čiji programi u pravilu ne kores-

pondiraju s postupanjem u političkoj praksi. To osobito vrijedi za Bosnu i Hercegovinu, u kojoj su stranački programi također kompendij općih mjesta, a razlikuju se samo po implicitnoj ili eksplicitnoj etno-konfesionalnoj pozadini. Zato, iščitavajući stranačke programe parlamentarnih stranaka u Bosni i Hercegovini možemo vrlo malo doznati u kontekstu stvarnog odnosa religije i politike jer se u nekima, tzv. građansko/lijevo-liberalne provenijencije, to pitanje zanemaruje, a u glavnim etničkim strankama prikriva općenitim krilaticama o pravu na slobodno ispovijedanje vjere i slobodu savjesti.

Ipak, najveća su vrijednost knjige lucidni autorovi komentari pojedinih stranačkih programa u vezi s odnosom vjere i politike te njihove političko-nacionalne pozadine. Stoga će svatko tko dovoljno ne poznaje političke odnose u Bosni i Hercegovini iz tih komentara moći ustanoviti u čemu su glavne nedosljednosti stranačkih programa, čiji se dijelovi u nekim slučajevima međusobno suprotstavljaju, te u čemu je raskorak između objavljenih programa i stvarnosti stranačkog djelovanja i političko-nacionalnih ciljeva. Objavljeni dijelovi stranačkih programa imaju i posebnu jezičnu, semantičku i pravopisnu dimenziju, koja dodatno pokazuje genezu i podrijetlo političke klase u Bosni i Hercegovini, koja je stari konfencijaški i ideološki govor tek površinski evoluirala u politički korektne liberalno-demokratske krilatice, odnosno klasu supstituirala nacijom i vjerom.

Zaključno, knjiga je na prvi pogled jednostavno koncipirano djelo sastavljeno od obavijesti koje su svuda oko nas, ali koje se mogu protumačiti tek kada su kontekstualizirane i sabrane na jednome mjestu. Autor je tako svima zainteresiranim dao koristan priručnik koji znatno olakšava orijentaciju unutar suvremene kvadrature bosansko-hercegovačkoga kruga. Dodatnu

vrijednost predstavljaju tablice i zemljovidi s odabranim statističkim podacima o stranačkom rasporedu i odnosima u predstavničkim tijelima te procjenama najnovijih etno-konfesionalnih kretanja stanovništva u Bosni i Hercegovini, koji se prostorno i demografski mogu uspoređivati s podacima iz posljednjeg popisa, provedenog još 1991. godine.

• *Zlatko HASANBEGOVIĆ*